

A GALLOK ELFOGLALJÁK RÓMÁT

Egy plebejus, név szerint Marcus Caedicius, mikor a mezőn munkáját bevégezte, a *Nova vián* ballagott hazafelé. Már késő estére járt az idő, nem járt arra akkor senki. Csend volt, a madarak is elültek már, szél sem zörgette az ágakat. Ebben a nagy csendben Caedicius hirtelen szótart hallott, tiszta csengésű, félelmetes erejű szavakat:

- Te, aki ezt hallod, vidd hírül a konzulnak, közelednek Rómához a gallok!

És még egyszer ismételte:

- Közelednek Rómához a gallok!

Utána teljes csend. Caedicius megdöbbenve és mégis büszkélkedve, hogy a mennyei szótart őt választotta hírnökül, sietett haza. Másnap kora reggel fölkereste a konzulokat, és elmondta nekik a csodás esetet.

- Úgy mondtam el, ahogy a szent hang parancsolta. Nincs kétségem, hogy az a hang csak egy istené lehetett.

Történt pedig ez a város alapítása után a 363. esztendőben, amikor a fórumra kitett fehér táblán, az *annalesen* a konzulok neve alatt az év nevezetes eseményei közé a gallusok betérése is felkerült.

A konzulok azonban nem adtak hitelt Caedicius szavainak. Együgyű álomnak, ostoba hiszékenységnek tartották, csak legyintettek rá. Jó, jó - mondták, és tovább nem törődtek vele. Ezzel egyrészt az istenek haragját idézték fel, másrészt Róma jövőjét kockáztatták. Nem gondoskodtak megfelelő vezérről, aki majd útját állhatja a veszedelmes idegen népnek. Camillus, az egyetlen ember, akire támaszkodhattak volna, száműzetésben volt.

Páratlan dicsősége - mint ez történni szokott - irigységet keltett sokak szívében. A katonák, a nép fiai közül is még sokan nem felejtették el a zsákmány tizedét. Mászt nem tudtak ellene felhozni, mint hogy a veji zsákmány felosztása körül visszaélések történtek.

- Nem volt az egészen tiszta dolog. Magának és rokonainak többet juttatott. Meg kellene ezt a dolgot közelebről nézni...

Addig-addig pusmogtak, suttogtak, míg az egész városban elterjedt, hogy Camillus így... Camillus úgy... A néptribunusok végül is törvény elé idézték, hogy tisztázza magát. A volt diktátor határtalanul megsértődött.

- Engem, engem törvény elé idéznek? Ezt érdemeltem?

Elhatározta, hogy nem áll törvény elé, inkább az önkéntes számkivetést választja. Lelkiállapotát még súlyosbította, hogy nemrég veszítette el serdülőkorban levő fiát, és semmi kedve sem volt szócsatát vívni ily méltatlan vád ellen. Mielőtt elhagyta volna Rómát, így fohászkodott a halhatatlan istenekhez:

- Kérlek benneteket, ha a ti ítéletek szerint is ártatlan vagyok, büntessétek meg keményen azokat, akik miatt száműzetésbe kell mennem. Hamarosan érezzék meg, kit veszítettek bennem!

És az istenek meghallgatták imáját, nem is olyan sokára.

Amikor tehát Marcus Caedicius az égi szótartot jelentette a konzuloknak, Camillus már nem volt Rómában, de a konzulok nem is nagyon törtek a fejüket a gall veszedelmen, nem adván hitelt Caedicius jelentésének.

Pedig a gallok valóban közeledtek. Leereszkedve a *Padus* folyó vidékéről, már Clusium városát fenyegették. Mikor a clusiumiak meglátták az ellenséges katonák hatalmas tömegét, szokatlanul nagyra nőtt termetét, megpillantották félelmes fegyvereiket, nagy ijedség szállta meg szívüket.

- Mi lesz velünk? Egyedül nem bírunk velük. Mit csináljunk, hová forduljunk segítségért? Melyik nép fogja kockáztatni életét, hogy megvédelmezzon bennünket a gall armádiával szemben? Talán Róma... Bár elég messze van tőlünk, mégis öhozzá fordulunk, neki van elég ereje, hogy nehéz helyzetünkön segítsen.

Sietve követeket küldtek Rómába. A szenátus meghallgatta őket. Most már nem lehetett úgy tenni, mintha nem tudnának a veszedelemről, de az atyák egyelőre mégis tartózkodni akartak az összeütközéstől.

"Minek ingereljük őket? - gondolták. - Majd megpróbáljuk ezeket a barbárokat szép szóval leszerelni és visszatérésre bírni."

Három fiatal nemeszt jelöltek ki az atyák, a jeles és köztiszteltetben álló szenátoroknak, Marcus Fabius Ambustusnak három fiát, hogy a gallokkal tárgyaljanak a római nép és szenátus nevében - *in nomine senatus populique Romani*.

- Mondjátok meg nekik, ne ostromolják a római nép szövetségét és barátját, hiszen nem követtek el ellenük semmi jogtalanságot. Adjátok értésükre, hogy mi, rómaiak, komolyan vesszük a szövetséget, és ha kell, fegyverrel is védelmére kelünk barátainknak. De vigyázzatok! Ezt a fenyegető hangot végső ütköztársatartok, amikor már látszik, hogy a józan érvek nem használnak. Mert mindenképpen jobb a békés megoldás, jobb a háborút lehetőleg elhárítani, és jobb a gallokat magunkra nem haragítani, mint egész Latiumot lángba borítani, és fegyverzajban megismerni az idegen népet. Erre ügyeljete, és így járjatok el tisztetekben!

A szenátus üzenete tehát meglehetősen szelíd és békességes volt, csakhogy a követek... Amikor megérkeztek a gall táborba, azonnal a fővezér elé bocsátották őket. A vezér meghallgatta a szenátus üzenetét, hogy ha kell, fegyverrel is védelmére kelnek Clusiumnak. Jól gondolják ezt meg a gallok, mielőtt fegyverhez nyúlnak, mert az az egy biztos, hogy jobb az ilyen ügyet békésen elintézni, mint a vakszerencsére bízni.

Így a követek. A gallok vezére így válaszolt:

- Most halljuk ugyan először a rómaiak nevét, mégis azt kell gondolnunk rólatok, hogy vitéz és bátor férfiak vagytok, ha a clusiumiak szorongatott helyzetükben hozzátok fordultak segítségért. Békés szándék nyilatkozik meg abban, hogy szövetségeseiteket ellenünk inkább követséggel, mint fegyverrel támogatjátok. Mi elfogadjuk a békét, amit ajánlotok, feltéve természetesen, hogy a clusiumiak teljesítik kérésünket. A mi kérésünk pedig az, hogy adják át nekünk annak a földnek egy részét, amelyet ők birtokukban tartanak, de nem művelnek. Ők parlagon hagyják, nekünk meg égető szükségünk volna rá. Ezt a követelésünket teljesítsék - máskülönben hiába kérnek békét, és ti is hiába kértek. Azt kívánjuk, hogy elöttetek, római követek előtt, adjanak határozott választ. Ha ez "igen" lesz, szent a béke, de ha megtagadják, és nem adják át a föld egy részét, ugyancsak a ti jelenléteketben kívánunk dönteni ebben az ügyben, természetesen akkor már fegyverrel. Azért akarunk pedig így tenni, hogy hazamenvén elmondhassátok: láttátok harcolni a gallokat, és most már tudjátok, hogy mennyivel különbek ők minden harcossal.

Erre a római követek - ifjak voltak és tüzesek! - haragosan így szóltak:

- Mi jögon követelitek ti a clusiumiak földjét, hisz ahhoz nektek semmi közötök! Mi jögon fenyegetőtök ti háborúval, és egyáltalán mi keresnivalótök van nektek, galloknak itt, Etruriában? Erre válaszoljatok, ha tudtok! Ha pedig nem, takarodjatok, nehogy megismerjétek Róma fegyvereit!

Most már a gallok is indulatba jöttek. Odavágták nyersen:

- Hát jól Döntsének a fegyverek! Bátraké a győzelem!

A római követek elhagyták a gallok táborát, és Clusiumba mentek. A felgyült szenvedélyeket mar nem lehetett eloltani. Mind a két oldalon magasra csaptak lángjai. Az ellenfelek fegyvereikért rohantak, és már állt is a harc.

Róma szerencsétlenségére a követek, nem törődve a népek közötti jog törvényeivel, maguk is fegyvert fogtak, és harcoltak a gallok ellen. A három bátor római ifjú az etruszk csapatok élén, a legelső csatasorban harcolt.

Az egyik ifjú követ, Quintus Fabius még tovább ment. Lovát megsarkantyúzva előretört, és megtámadta a gall vezért. Párviadal kezdődött közöttük. Quintus volt a fürgébb: míg a vezér csak védekezett, kardjával keresztüldöfte és megölte. A gall lezuhant lováról. Quintus is leugrott, és le akarta vonni ellenfele holttestéről a páncélt. Micsoda nagy dicsőség lett volna: Romulus után ő lett volna a harmadik, aki spolia opimával ékesítheti Jupiter Feretrius templomát!

A gallok, akik megdöbbenek és megtorpantak vezérük elestekor, csak most látták, hogy az a vitéz, ki vezérük páncéljával vesződik, nem etruszk, hanem római. A római szenátus követé! A felháborodás viharként zúgott végig hadsoraikon:

- A római követek fegyvert fogtak ellenünk! Gyalázat! Ezért megfizet Róma!... - Egyszeriben megváltoztak a gallok érzelmei. Most már nem törődtek többé a clusiumiakkal, hanem kimentve vezérük holttestét Fabius kezéből, visszavonulást fűvattak, és abbahagyták a harcot. Már jó messzire távolodtak a csatatértől, de kiáltásuk még hangzott:

- Jaj a hitszegőknek! Vesszen Róma!

Azután tanácskozásra gyűltek össze, hogy mit tegyenek. Két vélemény küzdött egymással: a vérmesebb fiataloké és a tapasztaltabb vénéke. A fiatalok azonnal Róma ellen akartak fordulni, hogy még mielőtt bármiről is értesülne, kezükbe kaparinthassák. Az öregebbek azonban úgy vélekedtek:

- Ne heveskedjete, fontoljátok meg a dolgot! Hátha Róma is úgy akarta, hogy a követei vegyenek részt a harcban. Hátha Róma törbe akart csalni minket, hogy aztán, ha vaktában megtámadjuk, elpusztítson minket. Nem, nem! Tartsuk csak meg a sorrendet! Küldjünk hozzájuk követséget, és kérjük a hitszegő követek kiadatását.

- És ha megtagadják? - kiáltotta valaki szilajon.

- Akkor majd magunk megyünk el értük, és az erőn kívül mellettünk lesz a jog és igazság is.

A követeket elküldték. A római szenátus nagy figyelemmel hallgatta a gallok panasztételét. Titokban mind igazat adtak nekik, és legszívesebben teljesítették volna minden kívánságukat, de maguk is patriciusok voltak, és a patriciusifjakat, a hős Fabiusok leszármazottait nem volt szívük kiszolgáltatni. Így hát tartózkodtak attól, hogy véleményüket nyilvánítsák,

de ugyanakkor el akarták kerülni annak látszatát is, hogy ők az okai, ha a gallok megharagszanak, és bajt zúdítanak Rómára. Kibúvót kerestek és találtak. Ezt felelték a követeknek:

- Minthogy mi magunk ilyen fontos és nagy horderejű ügyben nem ítélkezhetünk, kérünk, várjatok türelemmel, míg a népgyűlésen az egész nép véleményét megkérdezzük.

És a kérdést a népgyűlés elé terjesztették. Ám a nép, mely bálványozta a Fabiusokat, hallani sem akart kiadatásukról, és az ellenkező végtelbe csapott. A három Fabius testvért az ellenséggel szemben tanúsított rettenthetetlenségük miatt megdicsérte, és a következő évre az állam legfőbb tisztviselőivé, konzuli jogkörrel felruházott katonai tribunusokká választotta.

A gallokat felbőszítette a népgyűlés határozata. Méltán érezhették, hogy őket most itt kigúnyolták. Nem is titkolták felháborodásukat. Nyíltan megmondták, hogy a csorbát, mely a gallok becsületén esett, háborúval fogják kiköszörülni. Ezzel tértek vissza csapataikhoz.

A gall veszedelem közeledett Rómához. De a rómaiak, elbizakodva szerencsájukban, nagyban hetvenkedtek:

- Jöjjenek! Majd megismerkednek a lándzsáinkkal!

- Mi, akik annyi népet legyőztünk, majd éppen ilyen szedett-vedett barbár népséggel ne tudnánk elbánni?

- Diktátor sem kell ellenük, jók lesznek a konzulok is!

Pedig a gallok másféle ellenség volt, mint a volscusok, aequusok, és akikkel eddig volt dolguk. Messziről jöttek, az óceán partjáról, és azóta folyton előretörték, fölperzselték minden földet, ahová betették lábukat. A rómaiak talán meg tudtak volna küzdeni velük, ha - mint mondtuk - az elbizakodottság el nem vakítja őket.

Toborzáshoz sem fogtak, nem gondoskodtak előre semmiről, még annyit sem tettek, mint amennyi egy közepes háború előtt volt szokásos. Odáig mentek, hogy ha valaki ijesztő híreket hozott a gallokról, börtönbe vetették, mint aki az igazságot meghamisította.

Közben a gall követek otthon mindenről beszámoltak. Hogyan várakoztatta meg őket a szenátus, hogy üzött belőlük csúfot a népgyűlés: éppen azokat jutalmazta a legfőbb állami tisztséggel, akik a jogot megsértették, és ezt a háborút előidéztek. Történt pedig ez az arcátlanság az ő jelenlétükben, tehát nyilván az ő megalázásukra törekedtek.

Ezek hallatára a gallok - amúgy is rendkívül lobbánékony és hirtelen haragú nép - nem tűrtöztették magukat tovább, hanem hatalmas zúgással fegyvert fogtak, és erőltetett menetben megindultak Róma felé. Amerre mentek, roppant ijedséget keltettek, a városok bezárták kapukat, a parasztok elmenekültek, otthagyták kunyhóikat, földjeiket, a földeken szerszámaikat. A gallok kihirdették:

- Ne féljen mitőlünk senki, mi egyedül Rómát tekintjük ellenségünknek!

Rómába érkeztek a hírek mindenfelől: jönnek a gallok! Hogy milyen félelmesek, milyen erősek, milyen gyorsak! Erre a hírre már ők is sereget toboroztak.

Ott állították fel a légiókat, ahol a magas hegyekből alázuhanó *Allia* patak ömlik a Tiberisbe. Mire a római sereg elfoglalta kiszemelt helyét, már megjöttek a gallok is. Széltében-hosszában jöttek, véget nem érő sorokban, közben harci énekeket daloltak, és énekük, vad rikoltozások megremegtette a gyengébb szíveket.

Most megbosszulta magát a gondatlanság. A katonai tribunusok a nagy sietségben nem értek rá tábort verni, sáncokat építeni, ahová szükség esetén visszavonulhattak volna, de még arra sem volt idejük, hogy madárjósolatot kérjenek, hogy megkérdezzék az isteneket. Csak arra törekedtek, hogy a csatasort elrendezzék, mert nem lehetett tudni, a gallok mikor kezdik meg a támadást. A csatasor azonban, hogy elég széles legyen, annyira szétnyúlt, hogy a közepe teljesen elvékonyodott, majdnem szétszakadt.

Látta ezt Brennus is, a gallok vezére, és cselet gyanított mögötte. Hogy majd ha a gallok a közepén támadnak, az ellenséges had szárnyai jobbról és balról oldalba, sőt hátra is kaphatják az ő hadsoraikat. Különösen a rómaiak jobbszárnyát tartotta veszélyesnek, mert az domboldalon helyezkedett el, és innen, a lejtőről könnyű rohamot intézni.

- Tehát a dombot támadom meg először, mert ha innét elűztem őket, a síkságon már a túlerővel könnyen győzhetek.

Serege ugyanis láthatólag nagyobb volt a rómainál.

A gallok első rohama lesöpörte az ott levő csapatokat, melyeknek nagy része a szövetségekből telt ki. Fejvesztetten menekültek, és a zűrzavar és ijedség átterjedt a közepre, sőt a balszárnyra is. A római sereg - *horribile dictu!* még kimondani is borzalmas! - megfutott anélkül, hogy megütközött volna. Nem is esett el, de még csak meg sem sebesült senki ebben a csatában, mert hiszen oly távolságra se vártak be ellenfeleiket, hogy azok fegyverei elérték volna őket. Legfeljebb ha a menekülők sebesítették meg egymást, amint futás közben fejvesztetten eldobálták fegyvereiket.

Nem lehet ezt semmiképpen sem megérteni. A bátor, kipróbált, annyi harcot látott római légiók megszaladtak, mint a nyúl! Hihető volna, hogy a gallok rettenetes üvöltése miatt szállt inukba a bátorság? Aligha. Inkább az elhanyagolt istenek büntetése volt ez a szégyenletes gyávaság.

A római sereg két részre szakadt. A balszárny a Tiberis felé, majd Vejibe menekült. Hogy a rémület mekkora volt, arra mi sem jellemzőbb, mint hogy még arról is megfeledkeztek, hogy valamiféle hírnök útján értesítést küldjenek Rómába. Hosszú időre teljesen "elveszték".

A sereg jobbszárnya Róma felé futott. Ez a futás olyan eszeveszett volt, hogy a kapukat nyitva felejtve, még a városban is szaladtak, és meg sem álltak a fellegvárig.

Nem értette ezt senki. A gallok sem. Csak álltak és bámultak, csodálták hirtelen győzelmüket, nem akartak hinni a szemüknek. Megtorpantak, egyszerűen nem tudták, mi történt. Előbb cselet gyanítottak, és harcra készen vártak. De hogy nem történt semmi, óvatosan megindultak, hogy összehordják a szétszórt fegyvereket. Ezeket hatalmas halomba rakták, hogy a harc istenének tiszteletére máglyát gyűjtsanak belőlük.

Ez a meglepetés és tétovázás volt a rómaiak egyetlen szerencséje. Ha a gallok rögtön felismerik a helyzetet... De csak később jöttek rá, hogy a csatát ha ugyan csatának lehetett nevezni - fényesen megnyerték, és hogy az ellenség szinte nyom nélkül eltűnt. Hát akkor utána! És nem sokkal naplemente előtt megérkeztek Róma alá.

A lovasság nyargalt előre. Kikémlelte a város környékét, azután visszatért a jelentéssel:

- A kapuk tárva-nyitva vannak, őrséget nem láttunk sem előttünk, sem mögöttünk. A falakon sem volt egyetlen fegyveres sem.

Újabb megtorpanás... Megint nem tudták, mennyi ebben a tettetés, mennyi a gyávaság, és mire készülnek. Mivel azonban már leszállt az éjszaka, visszavonultak egészen az Anióig, ott ütöttek tábort. A bizonytalanság még nem múlt el fölülük, csak annyit tudtak, hogy győztek, de azt már nem, hogy mekkorát nyertek ők, és mennyit veszített Róma.

Ugyanaz az éjszaka Rómában is nyugtalan volt. Miután a jobbszárny menekülteje befutottak, és nagy nehezen meg lehetett tudni tőlük, hogy mi történt, nyitva hagyták a kapukat is, hogy a többiek is akadálytalanul bejöhessenek. De hiába vártak, virrasztottak, egy lélek nem sok, annyi sem jött. Tehát elpusztultak. Megerítették őket keservesen.

Így hányódott Róma bánat és rettegés között. Bánkódtak öveikért, és rettegtek a galloktól. Hallották a lovak patáinak csattogását, a vad harci éneket. Várták a támadást, még a kapukat sem torlaszolták el, hiszen nem volt seregük, mely megvédte volna. De a támadás elmaradt. Várták közvetlenül naplemente előtt, de nem jöttek. Biztosra vették már, hogy éjszaka jönnek, hogy rémületük annál nagyobb legyen. Rettegtek a hajnaltól is, hogy a hajnali ködben egyszerre csak megjelenjen a barbár óriások. De a gallok még mindig csak készülődtek.

Így virradt Rómára a másnap. Most már nyugodtabban cselekedhettek. Azzal tisztában voltak, hogy a város egész területét nem védhetik, olyan csekély a megmaradt sereg. Elhatározták, hogy csak a város legvédehetőbb pontját szállják meg: a Capitoliumot és a fellegvárat. Ide gyűjtötték össze a fegyverforgató ifjakat, és ide költözködtek az ostrom tartamára az asszonyok és a gyermekek, végül itt tartotta gyűlését a szenátus is.

- Fegyvereket és élelmet hordjatok a fellegvárba! - hangzott a parancs. - Innen, erről a megerősített helyről védi majd meg az ifjúság az isteneket meg az embereket, és visszaszerzi a római dicsőséget!

A városban azonban még többen maradtak vissza, mint ahányan felmentek a várba.

Főleg a bölcs öregek húzódoztak:

- Nem megyünk mi innen egy tapodtat se!

- De itt biztos halál vár rátok! - unszolták őket.

- Akkor sem megyünk. Ne féltsetek, ne sirassatok bennünket! Könnyű szívvvel pusztulunk, ha azzal a tudattal halunk meg, hogy a Capitolium és a fellegvár szilárdan ellenáll az ellenségnek. Nem lesz nehéz halálunk, ha éppen megmarad az istenek székhelye, ha tovább is dolgozhat a szenátus.

- Engedjük, hogy ti, akik annyi dicsőséget hoztatok Rómának, az ellenség kezébe jussatok?

- Ne búsuljatok a mi pusztulásunkon, ha látjátok, hogy fiaink vitézül forgatják a fegyvert.

Azután azokhoz az öregekhez fordultak, akik még nem döntöttek, hogy mitévők legyenek.

- Mi, konzulságot viselt férfiak, hajdani diadalmenetek hősei, arra kérünk benneteket, ne menjetek a várba, ne nehezítsétek meg a védők dolgát, elég nehéz az ügy is. Ne menjetek, karotok már nem elég erős, hogy fegyvert fogjon, vállaljátok velünk együtt a halált. Így harcoljatok a hazáért!

Az ifjak csapata már felkészült, és a nép buzdító szavai közepette elvonultak a várba, hogy azt, ami 360 esztendőn keresztül minden vihart kiállt, most az ő erejükkel és helytállásukkal megvédjék. A búcsú nehéz volt, különösen az anyák sírtak keservesen.

- Jaj nekünk, szerencsétleneknek, azt sem tudjuk, mi lenne jobb: férjünkkel maradjunk-e itt lenni a városban, vagy fiainkkal menjünk fel a várba?

A szenátus aztán úgy határozott, hogy nagyobb részük fiaikkal menjen. Mert bár tehetetlen tömegük nem segítette a harcot, anyai gondoskodásuk fokozza majd a vár ifjú védőinek elszántságát, és még vitézebbül harcolnak, ha nemcsak isteneiket és Rómát, hanem anyáikat is védik.

Sokan, akik féltek a haláltól, vagy ami még ennél is rosszabb, a rabstágtól, kimenekültek a városból, át a Tiberisen a Janiculus dombra és környékére. Elrejtöztek a földeken vagy - ha lábuk elvitte őket odáig - a legközelebbi városokban kerestek menedéket.

Vesta papnői is készültek elhagyni a várost.

- Nem engedhetjük, hogy az istennő áldozati edényeit ellenséges, mocskos kéz megszentelteljen. Elvisszük jó helyre, Quirinus papjának házába, túl a Tiberisen, ott biztonságban lesznek.

- De hogyan visszük? Nincs kocsink, szekerünk - vetette közbe az egyik.

- Majd visszük a hátunkon vagy a kezünkben - felelte szigorúan a legidősebb papnő, akinek a többiek engedelmeskedni tartoztak.

Kis hordócskába tették az elrejtendő edényeket, jól leviaszolták, hogy nedvesség ne érje. Ami nem fért bele, azt elosztották egymás között, aztán a Tiberis cölöphídján átkelve, Quirinus szentélye felé igyekeztek.

Már a Janiculus domb tetejére értek, alaposan el is fáradtak, amikor egy kocsi utolérte őket. Ezen a kocsin egy plebejus származású ember ült, Lucius Albinus, feleségével és gyermekeivel együtt. Ő is menekült a városból, mert hajlott kora miatt már alkalmatlan volt a harcra. De mert jómódú ember volt, nem gyalog ment, hanem kocsin, és így vitte övéit is.

Mikor meglátta Vesta papnőit, azonnal megállította kocsiját, leszállította róla feleségét és gyermekeit, a Vesta-szűzeket sorra felsegítette, feladta nekik a kis hordót és a szent tárgyakat.

- Ti pedig - szólt oda feleségének és gyermekeinek - menjetek Caerébe, ott majd találkozunk. Inkább ti gyalogoljatok, mint Vesta istennő papnői.

Azzal megcsapkodta lovát, és vitte őket Quirinus templomához.

A Capitoliumon eközben minden előkészület megtörtént a vár védelmére. A katonai tribunus kiadta a parancsokat:

- Ti itt álltok... ti meg amott... Aki nem harcos, menjen a szállására... Te, Vulpius, menj, és ügyelj az élelmiszerraktárra... Licinius, terád bízom a templomok őrzetével...

A lent maradt vének pedig visszatértek házaikba. Halálra szánt lélekkel várták az ellenség érkezését. Akik valamikor főhivatali viseltek, most magukra öltötték legdíszesebb ruhájukat, akiknek pedig diadalmenetben is volt részük - ilyenek is akadtak szép számmal -, felvették bíborszínű tógájukat. Így, teljes díszben foglaltak helyet elefántcsont faragású karszékeikben, házuk legtágasabb termében, az átriumban vagy az udvaron, és várták a jövőt, amely nem várattott soká magára.

A gallok abban a hiszemben, hogy a római sereget Allianál teljesen megsemmisítették, és a város, valamint a vár elfoglalása nem kerül nagyobb erőfeszítésbe, nem siettek.

- Ráérünk - mondták -, néhány óra vagy legfeljebb néhány nap leforgása alatt minden a kezünkben lesz.

Így telt el a következő nap is. Harmadnap aztán minden nagyobb zenebona nélkül a *Collinai kapun* át bevonultak a városba. Meg sem álltak a fórumig. Oda voltak a csodálkozástól:

- Milyen szép, hatalmas ez a város! Micsoda házak! És az istenek templomai... Ennyi pompa együtt...

Azzal meg is indultak szerte a városba, a fórumon csak kisebb őrséget hagytak, hogy ha netán a várban mozgást érzelenek, azonnal kürtöljék össze a többieket.

Sehol senki nem állta útjukat. A város teljesen kihaltnak látszott. Síri némaság mindenütt. Ugyanez a halotti csend fogadta őket a házakban is, akár a közeli, akár a távolabbi házakba hatoltak be. Ez a csend megrémítette őket. Cselt gyanítottak mögötte. Ismét összegyülekeztek a fórumon, és megállapodtak, hogy nem egyenként, hanem csapatosan hatolnak be a házakba.

De volt továbbra is min csodálkozniuk! Mikor sorra járták a házakat, az a különös meglepetés érte őket, hogy a szegényebb házak alaposan be voltak zárva, el voltak retszelve, mintha tele volnának kincsekkel, míg a tetszetős, külsejükre is gazdag, pompás házak tárva-nyitva álltak, szabad a ki- és bejárás.

Bár továbbra is tartottak a cseltől, most már mégis benyomultak ezekbe a házakba. Az együgyű, tudatlan barbárok most rémültek csak meg igazán! Mit láttak? A termekben vagy a nyitott, díszes udvarokban egy-egy pompás díszruhába öltözött, mozdulatlanul ülő férfialakra bukkantak, akik szó nélkül, merev tekintettel fogadták a belépőket. A ragyogó katonai jelvények, a fényes ruhák, ünnepi öltözetük, de főleg méltóságos magatartásuk istenekhez tette őket hasonlóvá. A gallok nem győzték bámulni őket, mint valami csodás, szent szobrokat.

Egyik ilyen gazdag ház udvarán egy volt konzul, Marcus Papirius ült díszes elefántcsont székén. Ruházata olyan, mint a többi konzulságot viselt öregé, tekintete éles, tartása hajlott kora ellenére is egyenes, kezében pompás faragású elefántcsont pálcá. Az ő házába is bámuló szemekkel léptek be a gallok, főleg őt magát csodálták, nem tudták, isten-e vagy ember, eleven-e, vagy csak szobor. Az egyik gall katona azonban, erőt véve félelmén, odalépett hozzá, megtapogatta ruháját, majd - hogy Papirius nem mozdult - megrántotta szakállát.

Papirius elöntötte a méreg. A szobor megelevenedett. A kezében levő elefántcsont pálcával akkorát ütött a gall katona fejére, hogy az elszedülve a földre zuhant.

A többi gall erre megdühödve kardot rántott, és megölte Papirius. A kiömlött vértől megvadultak, és most már félelem és csodálkozás nélkül kardjára hányták a véneket. Ezek nem védekeztek, nyugodtan ültek curulisi székeikön, és így várták be a halált.

A gallok egyetlen óra alatt felkoncolták Róma legderekből öregjeit. De vérengzési lázuk nem csillapodott. Most már minden házba betörték, az elrejtett kapukat fölfeszegették, és ledöftek mindenkit, akit csak találtak, nem számított, ellenáll-e vagy sem, gyermek volt-e, asszony vagy aggastyán. A házak berendezését is összezúzták, nem kíméltek semmit, még azt sem, amit zsákmányul elvihettek volna.

Mikor aztán a vérengzéssel és töréssel-zúzással kitombolták magukat, tüzet vetettek a házakra, hadd pusztuljon, ami vagy aki esetleg épségben maradt.

A várbeliek elszorult szívvel látták városuk és övéik romlását. Látták maguk alatt az ellenséges katonákkal tele utcákat, az utcákon a szaladgálást. Bár attól túlságosan messze voltak, hogy pontosan lássanak vagy halljanak mindent, mégis néha felhatolt hozzájuk a vad ordítózás, egy-egy asszonyi sikoltás, látták a lángok felcsapódását vagy a házak összeomlását.

Tehetetlenek és szánandók voltak. Saját városuk, saját hazájuk fogta őket körül ostromgyűrűként.

- Menjünk, rohanjunk le közéjük! - kiáltotta sírva az egyik ifjú, kinek szülei lent maradtak, és látta házuikat lángokban állni, és szinte hallotta, ahogy recsege-ropogva összeomlik. - Menjünk, és haljunk meg inkább, mintsem ezt tovább is tétlenül nézzük!

Felzúgott az ifjú had, a vezérek komoran hallgattak.

- A ti kezeteiken, a ti fegyvereiteken nyugszik Róma jövője - szólaltak meg végre. - Bármily fájdalmas is ez a látvány, akárhogy is összeszorul a szívetek, hull a könnyetek, tőrjete! Az istenek, akiket ti itt védelmezték, mellétek fognak állani. Az ellenség, mely ott lent pusztít, maga is el fog pusztulni. Ti csak vigyázzatok, hogy szívetek kemény és kardotok éles legyen!

A gallok még néhány napig folytatták a rombolást, mindaddig, míg a városból nem maradt más, mint hamu és törmelék. Mint aztán kiderült, nemcsak a pusztítás kedvéért tették ezt, hanem hogy ezzel a vár védőit is elrémítsék, és megadásra bírják. Várták a könyörgő követséget, de hogy nem jött, elhatározták, hogy megostromolják a Capitoliomot.

Bőrrel fedett ostromtetők alatt, hatalmas ordítással indultak meg a vár lejtőin felfelé. A védők, akik számítottak a támadásra, és jobban ismerték a terepet a galloknál, minden feljártot megraktak őrséggel, de nem mozdultak.

- Engedjétek! - hangzott a parancs. - Jöjjenek csak feljebb! Annál könnyebb lesz letaszítani őket.

A domb dereka táján kínálkozott a legelőnyösebb hely a védekezésre. Itt vetették meg lábukat, eddig engedték föl az ellenséget. Itt aztán dühös erővel rajtuk ütöttek. Akik feljutottak, azokat letaszították, a többiek pedig - akik megmenekültek fegyvereiktől és az éles, meredek sziklaktól - hanyatt-homlok menekültek vissza a fórum felé. Itt szedték csak össze magukat, és fenyegetőzve ordítottak a fellegvár felé. Hanem az ostromnak ezzel a nyílt formájával többé nem próbálkoztak.

- Kíéhezettük őket - határozta el a vezérek.

Csakhogy ehhez a hosszú türelmen kívül még sok élelemre is szükség volt. Nem elég az ostromlottakat kiéheztetni, ha maguk is éhen pusztulnak a nagy éheztetésben!

Most megbosszulta magát okatlan pusztításuk. Aki készlet a városban volt, vagy elpusztult a lángok között, vagy a romok alá került. Ami a földeken lett volna található nyár volt, aratás ideje -, azt a szomszéd népek, főleg az élelmes vejeik learatták és betakarították.

- Nincs más hátra - mondta a gall vezér - mint hogy kettéosztjuk seregünket. Az egyik rész őrzi a fellegvárat, hogy oda senki és semmi ne juthasson, a másik rész elindul, és megsarcolja a szomszéd népeket.

Latiumban oly nagy volt a félelem a Rómát legyőző galloktól, hogy ezt a tervet, úgy látszott, könnyen véghezviheték.